

مقدمه

مشاوره در طول تاریخ دارای اهمیت ویژه ای بوده و هست. جایگاه و نقش مشاوره در ابعاد مختلف زندگی انسان نقش و منزلت او را در جامعه بارز و برجسته نموده است. چنانچه از سوی خداوند متعال بارها به پیامبر این آیه نازل گردیده که یا ایها الرسول و شاورهم فی الامر. مشاوره در دین مبین اسلام تاکید ویژه ای بر مشاوره گردید و بارها شاهد شکوفائی نقش انسان گردید. مشاوره در خانواده - اسلام جنگ رشد و شکوفائی اقتصاد گردش چرخهای عظیم کارخانجاتی و کانونهایی که سالها بدست فراموشی سپرده شد و با مشاوره صحیح و راهنمایی صاحب نظران این امر در رشته خود به تولید انبوه و سود سرشار رسیده اند. امروز امر مشاوره در ایران دچار سازماندهی مت و خاصی است در هر اداره و شرکت و یا نهادی اشخاص خاصی را در امر مشاوره به کار گمارده و از نقطه نظرات آنان نهایت استفاده را در بهره وری از نیروی انسانی و منابع موجود می نمایند. سازمان تأمین اجتماعی با بهره گیری از اصول و موازین اسلام واحدهای مشاوره را در اکثر قریب به اتفاق ادارات کل و شعب تابعه راه اندازی و با استفاده از تجارت افراد خبره که خود زمانی مسئول و یا کارشناس یکی از واحدهای تابعه بوده

اند کار خود را آغاز نمود. مشاوره در ابتدای امر برای مخاطبین که همان بیمه شدگان و سایر افراد بودند واژه ای بیگانه جلوه می نمود اما با اطلاع رسانی شفاف و واضح سازمان واحدهای مشاوره به عموم شناسانده شد و اکنون واحدهای مشاوره در کنار مخاطبین و پایه پای آنان تا حصول پاسخ مناسب و درخور و شأن و منزلت مخاطب در کنار آنها تلاش و کوشش مضاعف خود را بکار می برند. مقاله حاضر تقدیم به کلیه کسانی است که در واحدهای مشاوره تلاش و کوشش خود را که همان رضای خدای تعالی می باشد بکار گمارده و لحظه ای از تلاش و کوشش باز نمی ایستند، امید است با نگارش این مقال توانسته باشم قطره ای از دریای بیکران زحمات خواهران و برادران خود را در واحدهای مشاوره ستادی و شعبه به رشته تحریر در آورده باشم که وصف العیش نصف العیش و با امید به اینکه همکاران گرامی این بنده حقیر را در نگارش مقال های بعدی یاری نموده باشد تا توانسته باشم گامی هر چند کوچک در جهت اعتلای اهداف سازمانی که جز رضای خدای متعال نمی باشد برداشته باشم.

و من ... التوفیق
غلامرضا امیری فرد
مسئول مشاوره و راهنمایی
شعبه یک کرج

فصل اول

تاریخچه ارائه خدمات مشاوره ای در جهان

خدمات راهنمای به طور عام، عمری به قدمت بشر دارد و در این زمینه پیوسته پرچم دار بوده اند، چنان که قرآن کریم، پیامبر اسلام و ائمه معصومین (ع)، مشاوره را به عنوان اصلی مهم، برای سعادت دنیا و آخرت انسانها، عنوان نموده اند. اما شکل علمی و تخصصی خدمات مشاوره ای در دنیای امروز، با اقدامات «فرانک پارسونز» در سال ۱۹۸۷ و در بوستون آغاز شد، به گونه ای که او با هدف کمک به معلولان جنگهای داخلی، جویندگان کار و مهاجرین، دفتری را دیار نمود و سعی کرد با شناخت (اندازه گیری) خصوصیات روانی و جسمانی مراجعان کار، از یک سو و بررسی دقیق خصوصیات کارها (موضوع مورد علاقه مراجعان، از سوی دیگر، آنان را یاری دهد. بتدریج این نوع خدمات (راهنمایی شغلی) به جنبه های دیگر زندگی نظیر امور تحصیلی، خانوادگی، شخصی و ... وارد شد و از سال ۱۹۱۴ به بعد به دلیل تحولات سریع اجتماعی و صنعتی ارائه خدمات مشاوره ای در ایالتهای دیگر و سپس کشورهای مختلف اروپایی رایج گردید. بعد از جنگ جهانی دوم، عملاً بسیاری از کشورها به گسترش حوزه این فعالیت بویژه برای جوانان و در مدارس اهتمام نشان دادند.

در مجموع می توان گفت که مشاوره از آغاز تا به امروز در جهان از مراحل زیر گذر کرده است

- مرحله اول: از ابتدای قرن بیستم و تا سال ۱۹۳۰ فعالیت‌هایی در جهت مشاوره صورت گرفته ولی مشاوره هنوز به شکل علمی مطرح نبوده است.
- مرحله دوم: شامل سال‌های ۱۹۴۰ تا ۱۹۷۰ است که در این دوره مشاوره، شکلی علمی یافته و نظریه‌هایی، در این رشته تدوین و ارائه گشته است.
- مرحله سوم: از سال ۱۹۸۰ میلادی تا اکنون که در این دوره مشاوره جنبه تخصصی پیدا کرده است
- تاریخچه ارائه خدمات مشاوره ای در ایران

فصل دوم

الف) خدمات مشاوره ای قبل از انقلاب اسلامی ۱

در کشور ما نیز مانند اغلب نقاط دنیا، تحولات صنعتی و اجتماعی و بویژه تحولات شغلی، افزایش جمعیت و به هم خوردن ترکیب نسبی آن و با سواد شدن مردم در پنجاه سال اخیر، نیاز به خدمات مشاوره ای را الزامی نموده است. در سال ۱۳۳۲ با کمک سازمان صنایع کشور و وزارت کار، برای انتخاب صحیح تر افراد در سازمانها، از آزمونهای تشخیصی استفاده شد. به تدریج منابع علمی و وسایل اندازه گیری روانی متعددی فراهم گردید. از سال ۱۳۴۰ خدمات مشاوره ای استخدامی در ارتش نیروی هوایی و سپس در دیگر وزارتخانه و سازمانها توجه به خدمات مشاوره ای معمول شد. اما استفاده از خدمات مشاوره برای دانش آموزان، به سال ۱۳۵۰ بر می گردد که اولیای فرهنگ و علم دوستان، ایران را با چگونگی خدمات مشاوره ای در مدارس اروپا آشنا کردند و از آن پس با تاسیس دفتر طرح ها و برنامه ها، مطالعات لازم برای اجرای این مهم در مدارس شروع شد. به طوری که در سال ۱۳۴۴، تصمیم های لازم برای تربیت متخصصان مشاوره ای در سطوح لیسانس و فوق لیسانس در دانشسرای عالی و به تدریج در دیگر مراکز آموزش عالی اتخاذ گردید. از سال ۱۳۵۰ عملاً خدمات راهنمایی و مشاوره در مدارس برای

دانش آموزان ۱۲ تا ۱۵ ساله (مقطع جدید یا دوره راهنمایی) متداول گردید. به همراه این اقدام بنیادی، خدمات جنبی دیگری نیز در وزارت آموزش و پرورش به شکل موازی و پیگیر به اجرا در آمد، مانند تهیه پرونده تحصیلی، بروشورهای شغلی، تهیه انواع آزمونهای پیشرفت تحصیلی و روانی، اقدام به شناساندن خدمات مشاوره ای به جامعه و بخصوص اولیای شاگردان، ایجاد مراکز مجهز و تخصصی تر برای استفاده شاگردان ارجاعی و اولیای آنها، اعزام دانشجو در زمینه های مربوطه به خارج از کشور، ارزیابی های دقیق و مستمر برنامه ها و ...

علیرغم برخی مشکلات در برنامه نوپای خدمات مشاوره ای، از آنجا که بررسیهای پیگیرانه، نشان دهنده موثر و مفید بودن این خدمات بود، در دیگر سازمانهای اجتماعی کشور نیز اقدامات مشابهی صورت گرفت.

اما باید گفت که این اقدامات اساسا دولتی و تقریبا رایگان، در مراجعان چندان اثر رشدی و یادگیری به جا نگذاشته است، زیرا متاسفانه، در یکصد سال اخیر مردم پیوسته متکی به اقدامات و یاریهای دولت شده و به دلیل فقر، بیسوادی و محدودیت فکری، به مشارکت مبتکرانه در کارهای عمومی و اجتماعی رویکردی نشان نداده اند. در

واقع، در بسیاری از موارد، هدف مراجعان از خدمات مشاوره ای، استفاده از امکانات مالی و مانند آن بوده است. در صورتی که ماهیت خدمات مشاوره ای به گونه ای است که، اگر مراجع داوطلبانه، آگاهانه و فعالانه مشارکت نداشته باشد، احتمال توفیق در رشد و یادگیری و به کارگیری فکر، به حداقل می رسد.

ب- خدمات مشاوره ای پس از انقلاب اسلامی ۲

پس از انقلاب اسلامی، برنامه رهنمایی و مشاوره در مدارس، تا زمان تهیه طرح های اجرایی هماهنگ با هدفهای انقلاب اسلامی تغییراتی داشت که بالاخره در سال ۱۳۶۷ طرح استفاده از خدمات مشاوره ای در دبیرستانها به تصویب مراجع ذیربط در وزارت فرهنگ و آموزش عالی وقت رسید و تربیت مشاوران در سطح های کارشناسی و کارشناسی ارشد و در سالهای اخیر دکتری در دانشگاههای کشور مجدداً معمول گردید.

در دیگر بخشهای اجتماعی نیز، خدمات مشاوره ای به تدریج گسترش یافت، زیرا وقوع جنگ تحمیلی، اعمال فشارهای سیاسی و اقتصادی بر جمهوری اسلامی ایران، افزایش بی رویه جمعیت، مهاجرتها و صدها عامل دیگر، احساس نیاز به خدمات مشاوره ای را افزایش دادند، چنان که در بسیاری از نهادها مانند سازمان بهزیستی کشور، انجمن

اولیا و مربیان، بنیاد شهید و جانبازان، کمیته امداد امام خمینی (ره)، دانشگاهها، شهرداری ها و غیره، مراکز خدمات مشاوره ای تاسیس شدند، پا به پای این گروههای دولتی تا نیمه دولتی، مراکز خصوصی نیز در شهرهای بزرگ و به شکل خودجوش پا گرفتند که تا اوایل دهه هفتاد، خدمات مشاوره ای آنها اغلب به جنبه های راهنمایی تحصیلی و به ویژه انتخاب رشته دانشگاهی محدود می شد. اما به تدریج جنبه های دیگر خدماتی را نیز شامل شدند و در مجموع، طرز کار محدود و گاه توأم با مسائل حقوقی و اخلاقی این مراکز، توجه خاص و نظارتی علمی و دقیق را می طلبد.

بدین ترتیب می توان گفت که مشاوره علمی در ایران مراحل زیر را سپری کرده است

- مرحله اول: فاصله سالهای ۱۳۳۲-۱۳۵۰ که دوره آماده سازی و زمینه سازی است.
- مرحله دوم: فاصله سالهای ۱۳۵۰-۱۳۵۸ که مرحله شروع اولیه و پیاده شدن ناقص مشاوره در آموزش و پرورش است.
- مرحله سوم: فاصله سالهای ۱۳۵۸-۱۳۶۴ که دوره رکود و فترت است.

- مرحله چهارم: فاصله سالهای ۱۳۶۴-۱۳۷۰ که دوره آماده شدن بستر و زمینه برای احیا و بازسازی مشاوره در کشور است.

- مرحله پنجم: از سال ۱۳۷۰ تا اکنون که در این مرحله در حیطه امور علمی فعالیت‌هایی از قبیل موارد زیر صورت گرفته است.

الف) رشد علمی و تامین دوره های کارشناسی و کارشناسی ارشد در دانشگاه‌های دولتی و آزاد
ب) تدوین دوره دکتری از سال های ۷۰ تا ۷۶ در هر دو دانشگاه

ج) رشد و توسعه ترجمه ها و تألیف ها در زمینه مشاوره: چنان که در اوایل انقلاب تنها حدود ۳۰ عنوان کتاب در زمینه مشاوره وجود داشت و در حال حاضر شماره آنها به ۱۰۰ عنوان کتاب رسیده است.

هـ) برگزاری سمینارهای مختلف در زمینه مشاوره

و) تاسیس انجمن مشاوره در سال ۱۳۷۵

این اقدامات اساساً دولتی و تقریباً رایگان بوده و از آنجا که هدف مراجعان در بسیاری از موارد، به استفاده از امکانات مالی و مادی این مراکز محدود می شد، چندان اثر رشدی و یادگیری در پی نداشت.

بسم الله الرحمن الرحيم

موضوع: مشاوره و

تاریخچه آن

گردآورنده: غلامرضا امیری فرد
مسئول مشاوره و راهنمایی شعبه یک کرج

«فهرست مطالب»

صفحه

عنوان

مقدمه

فصل اول - تاریخچه مشاوره در جهان

فصل دوم - مشاوره در ایران

الف- مشاوره قبل از انقلاب اسلامی

ب- مشاوره بعد از انقلاب اسلامی